MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
SILVIO MELI

Seduta tal-25 ta' Frar, 2009

Rikors Numru. 1/2003/1

Christopher Hall u b'digriet tat-23 ta' Gunju, 2003, l-atti gew trasfuzi f'isem Josephine Hall, Alexander Hall u Stephen Hall

vs

Awtorita` tad-Djar u l-Onorevoli Prim Ministru u l-Avukat Generali

l-Qorti,

Rat ir-rikors promotur datat il-15 ta' Jannar, 2003, li permezz tieghu r-rikorrenti ppremettew sintetikament is-segwenti:

1. Illi huma s-sidien tal-fond numru 9/10, Triq Patri Marjanu Vella, (gia` Triq Rose), tas-Sliema, liema fond Christopher Hall kien akkwistah b'wirt min ghand ommu Josephine Hall, xebba Mifsud;

2. Illi sussegwentement inharget ordni ta' rekwizizzjoni;

3. Illi fl-4 ta' Gunju, 1973, saret applikazzjoni biex l-imsemmi fond jigi dekontrollat u fil-fatt, kien gie hekk dekontrollat fit-30 ta' Lulju, 1973, skont il-ligi;

4. Illi fis-6 ta' Lulju, fit-22 ta' Settembru, u fit-22 ta' Novembru, ilkoll tal-1973, is-Segretarju tad-Djar kien hareg tlett (3) ordnijiet ta' rekwizizzjoni fuq l-istess fond liema ordnijiet ma nghatawx fl-interess pubbliku;

5. Illi fil-31 ta' Lulju, 1973, kien dahal fis-sehh l-Att Numru XXXVII of 1973, li fl-artiklu 4 (2) tieghu jistabbilixxi li l-Att japplika retroattivament;

6. Illi r-rikorrenti jissottometti li l-imsemmi artiklu 4 (2) hu null u minghajr effett peress li jivvjola l-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-ewwel artiklu tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea;

7. Illi fl-20 ta' Marzu, 1974, is-Segretarju tad-Djar alloka l-fond in kwistjoni lil Joseph Fava li qatt ma gie rikonoxxut bhala nkwilin u li sal-lum ghadu jokkupa l-imsemmi fond;

8. Illi in vista tal-premess il-qorti odjerna qed tintalab biex:

i. Tiddikjara li l-artiklu 4 (2) ta' l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 hu in vjolazzjoni ta' l-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artiklu 1 ta' l-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali;

ii. Tiddikjara t-tlett ordinijiet ta' rekwizizzjoni datati s-6 ta' Lulju, it-22 ta' Settembru u t-22 ta' Novembru, ilkoll tal-1973 bhala abbuzivi u lezivi tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti;

iii. Tirrevoka l-ordnijiet ta' rekwizizzjoni fuq imsemmija;

iv. Taghti kull rimedju iehor necessarju u opportun skont l-artiklu 46 tal-Kostituzzjoni u l-artiklu 13 tal-Konvenzjoni Ewropea;

Tirrileva mmedjatament f'dan l-istadju li d-dokumenti ndikati fl-istess rikors promotur ma jirrizultawx annessi mal-istess rikors kif allegat mir-rikorrenti;

Rat ir-risposta tal-intimati datata l-20 ta' Jannar, 2003, li permezz taghha sintetikament irrispondew is-segwenti:

1. Illi preliminarjament il-Prim Ministru mhux il-legittimu kontradittur;

2. Illi subordinatament l-azzjoni hi nfondata *ratione temporis* ai termini tal-artiklu 7 tal-Att XIV tal-1987 li jistipula li l-ebda ksur tad-Drittijiet tal-Bniedem u l-Libertajiet Fundamentali qabel it-30 t'April, 1987, ma jaghti lok ghall-azzjoni taht l-artiklu 4 tal-istess Att;

3. Illi in oltre, r-rikorrenti kellu/hom mezzi ordinarji ta' rimedju li seta' ezercita taht il-poteri generali tal-qrati li jissindikaw l-atti amministrattivi kif sehh qabel l-1 t'Ottubru, 1995, u fit-termini tal-artiklu 469A tal-Kap 12, u naqas/naqsu jirrikorru ghall-istess rimedju;

4. Illi ghalhekk din il-qorti ghandha tastjeni milli tiehu konjizzjoni tat-talbiet fit-termini tal-artiklu 46 (2) tal-Kostituzzjoni u 4 (2) tal-Att XIV tal-1987 stante nuqqas ta' rikors ghall-mezzi ordinarji ta' rimedju;

5. Illi subordinatament l-ordni ta' rekwizizzjoni ma jikkostitwix "tehid" ta' proprjeta` jew tehid ta' "pussess" fis-sens legali taht l-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni, izda jikkostitwixxi biss mizura ta' kontroll ta' uzu ta' proprjeta` fil-forma ta' detenzjoni temporanea fl-interess pubbliku bi skop socjali li tittaffa l-problema ta' nuqqas t'akkomodazzjoni u jigi zgurat id-dritt ghall-intimita` tad-dar

li hu relatat u dipendenti mid-disponibilta` ta’ djar biex l-individwi jkollhom fejn jghixu;

6. Illi ghalhekk ir-rekwizizzjoni in kwistjoni tawtorizza lis-sid jikkontesta l-istess quddiem il-Bord li Jirregola l-Kera u quddiem il-Qorti tal-Appell – u dawn, ma jiksrux id-dispozizzjonijiet tal-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea;

Rat il-verbal datat it-23 ta’ Jannar, 2003, li permezz tieghu ir-rikorrenti rtiraw it-talbiet taghhom kontra l-Prim Ministru;

Rat id-digriet ta’ din il-qorti diversament preseduta datat it-23 ta’ Jannar, 2003, li permezz tieghu awtorizzat lill-partijiet jipprezentaw noti t’osservazzjonijiet limitatament fuq it-tieni eccezzjoni sollevata, senjatament dik rigwardanti l-infondatezza tal-azzjoni *ratione temporis*;

Rat in-nota ta’ sottomissjonijiet tal-intimati datata t-28 t’April, 2003, u n-nota responsiva tar-rikorrenti datata l-24 ta’ Gunju, 2003;

Rat is-sentenza parzjali ta’ din il-qorti diversament preseduta datata l-21 ta’ Frar, 2005, li sintetikament stabbiliet is-segwenti:

1. Li jrid jigi ezaminat il-fatt li ghalkemm l-att li amenda l-ligi tad-Dekontroll in dizamina kien promulgat fl-1973 – allura qabel l-1987 – il-konsegwenzi tieghu ghadhom jaffettwaw id-drittijiet tar-rikorrenti sal-prezent;

2. Illi jirrizulta li r-rikorrenti kienu s-sidien tal-fond in dizamina meta harget l-ordni tar-rekwizizzjoni u meta gie ddekontrollat fit-30 ta’ Lulju, 1973;

3. Illi l-ghada, l-31 ta’ Lulju, 1973, dahal fis-sehh l-Att Numru XXXVII tal-1973 li skont ir-rikorrenti l-artiklu 4 (2) tieghu hu in vjolazzjoni tal-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta’ Malta u l-artiklu 1 ta’ l-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali;

4. Illi l-qorti ma qablitx ma' din is-sottomissjoni tar-rikorrenti u ddecidiet li l-vjolazzjoni lamentata mir-rikorrenti ma tistax titqies "bhala vjolazzjoni kontinwata izda biss bhala wahda istantaneja li avverat ruhha appena giet approvata l-legislazzjoni", (ara fol 72 et sequitur);

5. Illi ghalhekk l-istess qorti fuq indikata laqghet it-tieni eccezzjoni tal-intimati, bl-ispejjez rizervati;
6. Illi ddifferiet il-kawza biex tindirizza t-talbiet tar-rikorrenti ghal dak li jirrigwarda l-vjolazzjoni tal-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

Rat in-noti t'osservazzjonijiet tal-partijiet fuq il-meritu in dizamina rispettivament datati t-23 t'April, u l-24 ta' Lulju, it-tnejn tal-2008;

Rat is-sentenza ta' din il-qorti diversament preseduta datata l-25 ta' Frar, 2009, fejn wara li elenkat il-fazijiet kollha tal-kaz, analizzat il-provi prodotti; irriassumiet il-kwistjonijiet legali rrilevati mill-partijiet, stabbiliet li kienet tal-fehma li r-rikorrenti ma wtilizzax ir-rimedji ordinarji u ghalhekk irrespingiet it-talbiet kollha tar-rikorrenti, (ara fol 199-218 et sequitur);

Rat id-digriet ta' din il-qorti diversament preseduta datat il-5 ta' Marzu, 2010, li permezz tieghu appuntat l-istess ghas-smiegh ghad-data hemm indikata, (ara fol 219 et sequitur);

Rat it-talba tal-abbli rapprezentant legali tar-rikorrenti datata l-5 ta' Marzu, 2010, li permezz taghha talab ir-rikuza tal-qorti kif hemm preseduta;

Rat id-digriet taghha diversament preseduta tal-istess 5 ta' Marzu, 2010, li permezz tieghu laqghet l-imsemmija talba tar-rikorrenti ndikata fil-paragrafu precedenti, (ara fol 211 et sequitur);

Rat l-ordni t'assenjazzjoni datat it-8 ta' Marzu, 2010, (ara fol 212 et sequitur), u dak datat il-11 ta' Marzu, 2010, (ara fol 213 et sequitur);

Rat ir-rikors tar-rikorrenti datat il-11 ta' Mejju, 2010, li permezz tieghu r-rikorrenti talbu li jipprezentaw xhieda ulterjuri u rapport peritali;

Rat ir-risposta tal-intimati datata l-4 ta' Gunju, 2010, li permezz taghha opponew it-talba tar-rikorrenti ndikata fil-paragrafu precedenti;

Rat id-digriet ta' din il-qorti diversament preseduta datat l-14 t' Ottubru, 2010, li permezz tieghu laqghet it-talba tar-rikorrenti fejn hatret perit tekniku biex jaghmel access fuq il-fond in dizamina u jghid kemm seta' jinkera dan il-fond fic-cirkostanzi tas-suq fis-sena 1973;

Rat ir-rikors ta' Joseph u Theresa Fava datat l-24 ta' Marzu, 2011, li permezz tieghu talbu li jintervjenu fl-atti ta' din il-kawza; ir-risposta tal-intimati datata l-21 ta' Dicembru, 2011; u tar-rikorrenti datata t-28 ta' Frar, 2012;

Rat id-digriet ta' din il-qorti diversament preseduta datat it-2 ta' Gunju, 2011, li permezz tieghu l-imhallef hemm sedenti astjena milli joqghod fil-kawza;

Rat l-ordni t'assenjazzjoni datat is-6 ta' Gunju, 2011;

Rat id-digriet taghha datat il-15 ta' Marzu, 2012, fejn permezz tieghu ghar-ragunijiet hemm indikati cahdet it-talba;

Rat ir-relazzjoni peritali tal-perit tekniku datata it-23 ta' Marzu, 2011;

Rat ir-risposti in eskussjoni tal-istess espert tekniku datati t-18 t'April, 2012;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti datata t-30 ta' Mejju, 2012, u n-nota responsiva tal-intimati u nota ta' kritika ghar-relazzjoni peritali datata t-22 ta' Gunju, 2012;

Ezaminat ix-xhieda prodotta mismugha mill-qorti diversament preseduta;

Ezaminat ir-relazzjoni peritali prodotta u d-dokumenti kollha esebiti;

Semghet it-trattazzjoni orali finali tal-abbli rapprezentanti legali tal-partijiet;

Ikkunsidrat:

Illi l-vertenza finali in dizamina essenzjalment fil-meritu tirrigwarda sintetikament is-segwenti:

1. Illi qed jigi allegat mir-rikorrenti li l-artiklu 4 (2) tal-Att XXXVII tal-1973 u l-ordnijiet ta' rekwizizzjoni ndirizzati fuq il-fond 9/10, Triq Patri Marjanu Vella, tas-Sliema, jilledu l-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet Fundamentali u Libertajiet tal-Bniedem;

2. Illi l-Prim Ministru gia` hu liberat mill-osservanza tal-gudizzju stante li r-rikorrenti kienu rtiraw it-talbiet minnhom indirizzati fil-konfront tieghu;

3. Illi in vista tal-fatt li statutorjament gie stabbilit li atti amministrattivi maghmula qabel it-30 t'April, 1987, ma jistghux jigu mistharrga mill-perspettiva tal-Konvenzjoni Ewropea in dizamina, allura l-procedura odjerna hi effettivament nulla u minghajr effett;

4. Illi dan hawn sintetikament espost gia` gie deciz u ghadda in gudikat;

5. Illi taqbel mal-intimati li l-vertenza odjerna hi issa biss limitata ghar-risoluzzjoni tas-segwenti:

i. Jekk l-artiklu 4 (2) tal-Att XXXVII tal-1973 jiksirx l-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

ii. Jekk it-tlett (3) ordnijiet ta' rekwizizzjoni de quo jilledux l-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

iii. Jekk dawn l-istess ordnijiet ta' rekwizizzjoni jiksrux ukoll l-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea in dizamina;

Ikkunsidrat:

Illi minn analizi tax-xhieda u dokumenti esposti jirrizulta sintetikament is-segwenti:

1. Illi r-rikorrenti jirrizultaw li huma eredi biss ta' 1/7 tal-fond in dizamina li fuqu qed jagixxu f'din il-procedura;

2. Illi l-fond de quo kien gie rekwizizzjonat fis-6 ta' Lulju, 1973, u wara dekontrollat fit-30 ta' Lulju, 1973;

3. Illi pero` l-Att XXXVII tal-1973 li gie fis-sehh gurnata wara, senjatament fil-31 ta' Lulju, 1973, stabbilixxa fl-artiklu 4 (2) tieghu li kull dekontroll mahrug qabel il-31 ta' Lulju, 1973, kien meqjus minghajr effett;

4. Illi ghalhekk b'effett tal-istess emendi ndikati fil-paragrafu precedenti l-fond in dizamina rega' gie mqieghed taht ordni ta' rekwizizzjoni daqs li kieku dejjem baqa' rekwizizzjonat;

5. Illi biex zgur ma jkun hemm l-ebda ekwivoku fir-rigward inhargu zewg (2) ordnijiet ta' rekwizizzjoni ohra fuq l-istess fond datati t-22 ta' Settembru u t-22 ta' Novembru, 1973, tal-ewwel f'idejn Mary Hall u tal-ahhar f'idejn Nina England Sant Fournier – it-tnejn estranei ghall-procedura in dizamina;

6. Illi permezz ta' ittra datata l-20 ta' Marzu, 1974, Josephine Hall kienet infurmata li l-fond de quo kien gie allokat lil Joseph Fava ghal skopijiet t'akkomodazzjoni socjali li jirrizulta li dahal jokkupa l-imsemmi fond ftit wara u ghadu jokkupah sal-lum;

7. Illi r-rikorrenti qatt ma rrikonoxxew lill-okkupant fuq indikat u qatt ma kkontestaw din l-okkupazzjoni jew il-kumpens stabbilit;

Ikkunsidrat:

Illi epurati l-fatti saljenti fuq sintetikament esposti jigu issa ndirizzati l-vertenzi legali ndirizzati mir-rikorrenti;

Illi fir-rigward tal-allegazzjoni ta’ tehid furzat allegat mir-rikorrenti ghandu jinghad li biex tigi estiza l-protezzjoni statutorjament stabbilita fil-kostituzzjoni jehtieg li jkun hemm privazzjoni ta’ proprjeta` b’effett dirett ta’ xi att ta’ l-istat u mhux bizzejjed li jkun hemm privazzjoni tad-dritt mat-tgawdija pacifika bhala rifless ta’ tali att, (Mintoff vs Prim Ministru et, Qorti Kostituzzjonali, 30 t’April, 1996);

Illi kif irriteniet il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza Galea et vs Briffa tat-30 ta’ Novembru, 2001, u Amato Gauci vs Avukat Generali et tas-26 ta’ Mejju, 2006:

“Hi allura l-fehma ta’ din il-Qorti illi fil-kaz taht ezami ma jokkorrux l-estremi tal-ewwel paragrafu tal-artikolu 37 in kwantu kif fuq elaborat hawn non si tratta ta’ tehid ta’ proprjeta` jew ta’ jedd fuqha taht xi forma jew ohra izda ta’ limitazzjoni tal-uzu tal-istess proprjeta`;

Illi ghalhekk tenut kont tar-rizultanzi fuq sintetikament esposti, ma jirrizultax li kien hemm tehid obbligatorju tal-proprjeta` tar-rikorrenti;

Illi ghalhekk bir-riattivazzjoni tar-rekwizizzjoni in dizamina bhala konsegwenza tal-artiklu 4 (2) tal-Att XXXII tal-1973 ma jistax li allura awtomatikament gie lez id-dritt tar-rikorrenti kif sancit mill-artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni, u dan, stante li b’effett tal-istess ma kienx hemm tehid ta’ proprjeta` u r-rikorrenti flimkien mal-awturi taghhom kienu xorta ndikati bhala s-sidien tal-proprjeta` de quo;

Illi ghalhekk fid-dawl tal-precitat artiklu 37 (1) tal-Kostituzzjoni, l-ordnijiet ta’ rekwizizzjoni de quo ma jilledux id-drittijiet tar-rikorrenti;

Ikkunsidrat:

Illi rigward l-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol fuq riferit ghandu jigi ribadit is-segwenti:

1. Illi l-ordnijiet ta' rekwizizzjonijiet in dizamina nhargu skont il-ligi, senjatament l-artiklu 3 tal-Kap 125 tal-Ligijiet ta' Malta;

2. Illi l-istess ordnijiet in dizamina nhargu ghal skop pubbliku statutorjament sancit, u dan, biex tizgura distribuzzjoni ekwa ta' djar residenzjali – u ghalhekk bi skop socjali fl-interess tal-gid komuni;

3. Illi l-passi mehuda mill-awtur precedenti tal-intimat Awtorita` tad-Djar kienu proporzjonati u dan anke fid-dawl ta' Apap Bologna vs Ciantar et, (Qorti Kostituzzjonali datata l-24 ta' Frar, 2012), fejn intqal:

"Il-fatt biss li … kien hemm nuqqas ta' fair balance billi l-appellant kien qed jinghata kera baxxa, ma jigix radrizzat billi appellant jinghata l-kera kollha li kien idahhal kieku l-post ma kienx rekwizizzjonat. F'kazijiet bhal dawn, fejn jittiehdu mizuri legittimi fil-qasam ta' akkomodazzjoni socjali, il-kumpens jista' jkun anqas mill-kumpens shih kieku wiehed kellu joqghod biss fuq is-suq liberu";

Ikkunsidrat:

Illi ghal dak li jirrigwarda l-valutazzjoni pprezentata mill-espert tekniku fuq riferit jinghad sintetikament is-segwenti:

1. Illi wasal ghal valur lokatizju komplessiv mill-1973 sal-2011 ghall-valur ta' tmienja u disghin elf, mija u hamsa u erbghin Ewro, (€98,145.00);

2. Illi fir-rigward il-qorti tistrieh kompletament fuq ir-rizultanzi tal-perit fuq riferit u taghmel taghha l-konkluzjonijiet tal-istess;

3. Illi pero`, tenut kont li rrizulta assodat li r-rikorrenti ghandhom biss 1/7 tal-fond, allura l-ammont

lokatizju li wasal ghalih l-istess perit qed jigi raddrizzat ghal percentagg de quo;

Ghaldaqstant, tenut kont tas-suespost, din il-qorti tiddeciedi l-vertenza odjerna billi takkolji r-risposti tal-intimati u tirrespingi t-talbiet tar-rikorrenti b'dan ghalhekk:

1. Illi tillibera lill-Prim Ministru mill-osservanza tal-gudizzju;

2. Illi tiddikjara li ma jirrizultax li kien hemm ksur tal-Kostituzzjoni kif postulat mir-rikorrenti fir-rikors promotur;

3. Illi nonostante dan tapplika r-rimedju awspikat mill-artiklu 46 tal-Kostituzzjoni u in vista tal-valutazzjoni tal-espert tekniku fuq riferita tikkundanna lill-intimati biex ihallsu lir-rikorrenti fuq indikati l-ammont ta' erbatax –il elf Ewro, (€14,000.00), kumpens ghall-kera relattiva ai termini tal-istess valutazzjoni fil-percentagg fuq riferit;

4. Bl-ispejjez jinqasmu bejn il-kontendenti fil-proporzjon ta' zewg terzi (2/3) ghar-rikorrenti u terz (1/3) ghall-intimati.

____
Onor. Imhallef Silvio Meli

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------